

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 27.

Lördagen den 18 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Linders* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 222, med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m.; och
nr 223, angående nedläggande av statens centralfryshus i Hallsberg.
Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**, som anförde: Herr talman! Herr Jeppsson har erhållit kammarens tillstånd att till mig framställa följande spörsmål: Är det herr statsrådets avsikt att för årets riksdag framlägga förslag till pensionering av månadslönare vid marinen?

De egentliga månadslönarna vid marinen bestå av verkmästare, mästare och övrig med avlöning för månad anställd civilmilitär personal. Avlöningen har form av arvode och anställningen sker med kontrakt. Förutom ovannämnda personal finnas inom marinförvaltningen ett mindre antal befattningshavare med liknande anställningsvillkor. Berättigade till att grundlägga pension äro endast sådana månadslönare, som äro *uppförda i månadslönarstat*. Enligt införskaffade uppgifter rörande samtlig förut nämnd personal, tillsammans 150 personer, skulle 125 vara berättigade att grundlägga pension och 25 icke berättigade. Av de berättigade synes emellertid en stor del icke hava begagnat sig av denna rättighet. Sälunda skulle av 74 månadslönare vid Stockholms station endast 27 hava begärt inträde i pensionskassan.

Frågan om en förändrad ställning för månadslönarna även i pensionsavseende har såsom interpellanten erinrat tidigare varit föremål för uppmärksamhet. Av särskilda sakkunniga avgavs 1918 ett förslag om ordnande av denna fråga i samband med uppförande av månadslönarna på ordinarie stat. Med hänsyn till bland annat frågans samband med försvarsrevisionen samt de likaledes förestående löne- och pensionsregleringarna för personal vid försvarsväsendet blev den emellertid undanskjuten. Vid anmälan av frågans läge för 1919 års riksdag uttalade föredragande departementschefen, bland annat, att i den mån avgång bland ifrågavarande personal inträffade innan deras pensionsförhållanden definitivt ordnats, frågor om pension eller förhöjd pension borde, då så påkallades, genom särskilda framställningar föreläggas riksdagen. Så har i förekommande fall ägt rum.

För närvarande hör månadslönarnas pensionsfråga hemma inom det område, som behandlas av 1921 års pensionskommitté. Enligt vad jag inhämtat avser

Svar å
interpellation.
(Forts.)

kommittén att upptaga frågan till prövning i samband med spørsmålet om icke ordinarie befattningshavares pensioner i allmänhet. På grund av de brådskande frågorna kommittén haft att behandla i förtur har detta spörsmål ännu icke blivit föremål för behandling. Detta torde emellertid ske inom den närmaste tiden. Jag avvaktar resultatet av denna prövning och har således icke för avsikt att föreslå framställning i ärendet till årets riksdag.

Vidare yttrade:

Herr **Jeppsson**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt värdsamma tack för hans besvarande av interpellationen.

I svaret säger herr statsrådet, att den förevarande pensioneringsfrågan kommer att i en nära framtid upptagas till behandling inom 1921 års pensionskommitté. Jag skulle då kunna låta mig tillsvidare nöja med detta svar och detta löfte samt avstå från att nu uttala mig i denna fråga, men då jag det oaktat ber att få begagna tiden i några minuter, så är det med anledning av ett par uppgifter i herr statsrådets svar, som icke till fullo överensstämmer med de uppgifter, som jag från annat håll erhållit. Jag vill därmed icke säga, att herr statsrådets uppgifter äro missvisande eller oriktiga, men det må i alla fall tillåtas även mig att framföra de uppgifter, de siffror, som jag fått från ett par andra håll. Mina källor i detta hänseende äro dels Marinens civila tjänstemannaförbund, till vilket förbund denna personal är ansluten, och dels det betänkande, som år 1918 avgavs av de år 1917 särskilt tillkallade sakkunniga för behandling av denna och därmed beslätade frågor, från vilka jag inhämtat vissa uppgifter.

Vad den ena siffran angår, rör det månadslönnarnas antal. Herr statsrådet säger i sitt svar, att månadslönnarnas antal uppgår till 150 st. Från Marinens civila tjänstemannaförbund har jag senast i går erhållit den uppgiften, att vid varven finnas för närvarande anställda 176 st., vartill kommer cirka ett 20-tal, som äro anställda i marinförvaltningen, alltså cirka 200 st. Denna siffra skiljer sig ganska väsentligt från den av herr statsrådet anförda, men den sammanfaller mycket nära med den siffra, som lämnats uti det betänkande, som 1917 års sakkunniga avgåvo år 1918. De säga nämligen på sid. 7 i sitt betänkande, att antalet »samtliga månadslönnare inom marinen, i den mån de enligt av de sakkunnige föreslagna grunder befunnits kunna på ordinarie lönestat upptagas, uppgick till 196 st.».

Vad sedan angår den andra uppgiften, som jag syftar på, nämligen uppgiften därom, att av de i tjänst varande månadslönnarna endast 25 st. icke skulle vara berättigade att grundlägga pension, har jag i detta fall från Marinens civila tjänstemannaförbund erhållit den uppgiften, att av de för närvarande vid flottans varv i tjänst varande 176 månadslönnarna skulle endast 84 vara pensionsberättigade och icke mindre än 92 icke pensionsberättigade, ehuru dessa 92 i övrigt äro likställda med sina kamrater. I det nyss åberopade sakkunnigeutlåtandet säga dessa sakkunniga, att vid 1918 års ingång befanns det, att av de då i tjänst varande månadslönnarna 69 icke voro berättigade att grundlägga pension.

Den differens, som sålunda förefinnes mellan den av herr statsrådet lämnade uppgiften och den uppgift, som jag erhållit från nyssnämnda håll, lär kunna förklaras bero på olika tolkning av ifrågavarande pensionsbestämmelser. Jag skulle då vilja se det så, att herr statsrådet givit åt pensionsbestämmelserna en vidare eller, om jag så får säga, mera human tolkning än vad myndigheterna till dato givit desamma. Jag vill emellertid säga, att när man från Marinens civila tjänstemannaförbunds sida i detta fall får den uppgiften, att det finnes

betydligt flera, som icke äro berättigade att grundlägga pension, än vad herr statsrådet angivit, anser jag dock, att dessa tjänstemän ha starka skäl för sitt antagande. En hel del av dem har nämligen under hand underrättats om att de icke haft möjlighet att grundlägga pension.

Seur å
interpellation.
(Forts.)

Härjämte säga de sakkunniga också på ett par ställen i sitt betänkande något, som jag skall be att få citera. På sidorna 16 och 17 uti ifrågavarande betänkande säga de sakkunniga: »Det den 17 november 1899 fastställda förnyade reglementet för flottans pensionskassa skiljer delägarna uti tvenne grupper, nämligen sådan medelst fullmakt eller konstitutorial antagen personal, som för sin befattning innehar *lön* på stat, och sådan, som enligt förordnande eller kontrakt innehar *arvode* på stat vid flottan. Den förra är enligt reglementets § 2 mom. 1 skyldig att vara delägare i kassan. Den senare är enligt samma paragraf mom. 2 icke skyldig men antages på egen anmälan till delägare i pensionskassan. Numera finnas icke månadslönare med lön på stat utan endast med arvode, och av dessa kunna enligt 1899 års pensionskassareglementet endast de, som hava arvode å stat och själva anmäla sig, bliva delägare i pensionskassan, och något pensionsbelopp för andra än de ovan särskilt nämnda månadslönarna finnes fortfarande icke bestämt. Enligt nu tillämpade bestämmelser kunna sålunda endast vissa av månadslönarna bliva delägare i flottans pensionskassa, under det att övriga månadslönare äro i saknad av pensionsrätt.»

Vidare säga samma sakkunniga på sid. 20: »Månadslönares löneförmåner betraktas, såsom ovan blivit antytt, alltsedan tillkomsten av § 2 i det den 17 november 1899 fastställda förnyade reglementet för flottans pensionskassa såsom *arvode*. Dock hava endast de månadslönare, vilkas avlöningsförmåner utgå från det i den av Kungl. Maj:t fastställda staten för fördelning av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll under titel 'till verkmästare och mästare å månadslönarestat' upptagna anslagsbeloppet, ansetts åtnjuta *arvode på stat*. Å denna månadslönarestat äro likväl ej avlöningsbeloppen för de särskilda månadslönarebefattningarna uppförda utan det för ifrågavarande ändamål upptagna anslagsbeloppet är utfört i *en* post. Då avlöningarna till övriga månadslönare såsom samtliga ritare och den kontorspersonal, som ej blivit till verkmästare eller mästare antagna, samt, vad beträffar personal utanför varven, kronobagare, mjölnare, skräddare — och skomakaremästare m. fl. vid Karlskrona och skräddaremästare vid Stockholms station utginge från andra räkenskaptitlar än den nyssnämnda, hava dessa befattningshavare, ehuru månadslönare, icke ansetts upptagna å stat och följaktligen icke tillerkänts delägarskap i pensionskassan.» Så anföra de sakkunniga ett exempel på detta och säga vidare på sid. 19: »I oktober 1911 inkommo ett antal vid Karlskrona station anställda månadslönare, som enligt nu gällande bestämmelser icke ägde förvärva delägarskap med därav följande pensionsrätt i flottans pensionskassa, till Kungl. Maj:t med anhållan, att sådan rätt måtte beredas dem, därvid bland annat framhållande oegentligheten av att en person, som i egenskap av daglönare äger pensionsrätt, skall förlora denna rätt, när han på grund av skötsamhet i tjänsten befordras till månadslönare. Uti den 12 februari 1912 över denna framställning avgivet yttrande har direktionen över flottans pensionskassa tillstyrkt, att åtgärder för ändring av pensioneringsgrunderna i ansökningsens syfte måtte vidtagas.» — Så säga nu de sakkunniga. —

Om det nu skulle vara så, som herr statsrådet säger, vilket jag icke betvivlar, att en del av dem, som äro berättigade till grundläggande av pension, icke begagna sig av denna rättighet, torde det delvis bero därpå, att många av de åsyftade månadslönarna ha den uppfattningen, att de ej ha en sådan rätt. Om någon ändring av pensionsreglementet har ägt rum, sedan de sakkunnigas betänkande skrevs, varom jag icke har någon kännedom och vilket jag knappast tror, har detta i varje fall icke kommit till vederbörande tjänstemäns kün-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

nedom, och tjänstemännen bruka ju i regel hålla sig väl underrättade om vad som rör deras löne- och pensionsförhållanden. Att man icke har begagnat sig av sin rätt att grundlägga pension, kan också bero därpå, att vederbörande tjänstemän först vid så hög ålder ha befordrats till verkmästare eller mästare, att de retroaktiva avgifter, som då enligt reglementet skola erläggas, blivit så betungande, att det omöjliggjort för vederbörande att grundlägga pension.

Det är också ett faktum, att de grupper av varvens månadslönare, vilka icke betitlas verkmästare eller mästare, d. v. s. i stort sett expeditionspersonal och ritkontorspersonal, med endast några få undantag icke äro berättigade till grundläggande av pension. Detta missförhållande får sin flagranta belysning av den omständigheten, att för sistnämnda kategori innebär en befordran från daglönare till månadslönare förlust av den pensionsrätt, som vederbörande innehåft såsom daglönare. Det är onekligen en mera originell än eftersträvansvärd följd av en befordran. Sakkunnige säga också i sitt betänkande, att »något rimligt skäl, varför av månadslönare, vilka hava mera fast anställning än daglönare, en del skulle sakna pensionsrätt, men dylik tillkomma en annan del av månadslönarna och jämväl daglönarna, torde» — — — »ej kunna påvisas».

De sakkunnigas betänkande utmynnade också i ett förslag till avlönings- och pensionsreglemente för de grupper, som jag här har talat om, men av kända förhållanden, bland annat, med hänsyn till den pågående revisionen av försvarsväsendet, har frågan icke förts fram till sin lösning. Vi stå nu emellertid inför en revision av försvarsväsendet, och därmed bortfaller ju också den största och tyngst vägande invändningen gentemot ett ordnande av denna fråga. I rättvisans och rimlighetens namn bör väl saken också ordnas nu i samband med försvarsrevisionen.

Det är för övrigt icke endast pensionsfrågan, som är mindre tillfredsställande ordnad för denna grupp. Då 1917 års riksdag skrev till Kungl. Maj:t i denna fråga, sade den sig finna, att denna grupps avlönings-, anställnings- och pensionsförhållanden voro ordnade på ett mindre tillfredsställande sätt. Jag har därför också tillåtit mig att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50 väcka en motion, i vilken jag hemställer, att riksdagens särskilda utskott ville för riksdagen framlägga förslag till ordnande av marinens månadslönares anställnings-, avlönings- och pensionsförhållanden. Jag hoppas verkligen, att denna lilla grupp av marinens personal måtte kunna få dessa för dem så viktiga frågor ordnade på ett fullt tillfredsställande sätt. Fastän tiden för närvarande, som herr statsrådet anser, icke är fullt lämplig eller medger herr statsrådets medverkan till detta, hoppas jag och tror, att herr statsrådet i en nära framtid skall vilja stödja de av denna personalgrupp framförda önskemålen i fråga om deras anställnings-, avlönings- och pensionsförhållanden.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå på en diskussion rörande den kritik av de nuvarande förhållandena, som har presterats av interpellanten, då även jag anser dem icke vara tillfredsställande och jag självklart, så snart saken hunnit behandlas i vederbörlig ordning, är beredd att medverka till en ändring. Emellertid är ju månadslönargruppen icke ensamstående. Det finns på många andra ställen i statsförvaltningen grupper, vars förhållanden både i fråga om anställning och pensionering böra ordnas samtidigt. När pensioneringsfrågan nu ligger hos pensionskommittén, är det ju rimligt, att Kungl. Maj:t avvaktar förslag från denna kommitté, innan Kungl. Maj:t föreslår riksdagen några åtgärder. Det väsentliga är, att vi äro överens om att en ändring bör ske. När saken nu är upptagen i pensionskommittén, kommer tidpunkten att be-

stämmas av sig självt, och jag hoppas, att nästa års riksdag skall få anledning att syssla med denna fråga.

I detta sammanhang bör jag kanske också nämna några ord om de olika siffror, som ha lämnats i interpellationssvaret och av interpellanten. Mina uppgifter grunda sig på i dagarna från varvscheferna inhämtade upplysningar, och jag förmodar, att dessa veta, hur mycket folk som är anställt vid varven. Jag tror också, att man ganska lätt kan finna en förklaring till differenserna i uppgifterna. De 150 man, som jag uppgav, omfatta månadslönare med undantag av pensionerade underofficerare. Om man lägger det antal, som de senare representera, till min siffra, kommer man i närheten av den siffra, som interpellanten uppgav. Beträffande vilka som äro pensionsberättigade eller icke pensionsberättigade måste interpellantens siffror vara oriktiga. Enligt hans uppgift skulle större delen icke vara pensionsberättigad, men redan de sakkunniga 1918 konstaterade, att det större antalet var pensionsberättigat och det mindre antalet icke pensionsberättigat. Dessa saker spela emellertid en ganska oväsentlig roll, när vi ändå i huvudsak äro eniga om att vi måste ordna det så, att samtliga få tryggade anställnings- och bättre pensionsförhållanden.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Jeppsson: Herr talman! Då herr statsrådet sade, att denna grupp av befattningshavare icke är ensamstående i fråga om sin ställning att icke ha pensionsfrågan ordnad, vill jag säga, att jag har funnit den i viss grad ensamstående, såtillvida nämligen, att riksdagen redan 1917 observerade deras ställning och skrev till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning och förslag till en förbättring.

Vad de olika sifferuppgifterna angår, skulle det aldrig falla mig in att vilja tillmäta de uppgifter, som jag presterade, större värde än dem, herr statsrådet här har lämnat. Jag tillät mig endast i all blygsamhet att nämna de uppgifter, som jag hade fått från tjänstemän och sakkunniga. Anledningen till differenserna är ju något, som icke inverkar på frågans lösning.

Jag ber till slut att få uttala min tillfredsställelse över att herr statsrådet så oförbehållsamt erkänt det berättigade i och anslutit sig till kravet på en förbättring härvidlag.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet följande på kammarens bord vilande motioner, nämligen:

- nr 399 och 400, av herr *Röing*;
- nr 401, av herr *Nylander*;
- nr 402, av herr *Lovén m. fl.*;
- nr 403, av herr *Höglund m. fl.*;
- nr 404, av herr *Mosesson*;
- nr 405, av herr *Bengtsson* i Norup;
- nr 406, av herr *Holmdahl m. fl.*;
- nr 407, av herr *Rydén*;
- nr 408, av herr *Almquist*;
- nr 409, av herr *Laurén*;
- nr 410 och 411, av herr *Holmgren*;
- nr 412, av herr *Christenson* i Södertälje *m. fl.*;
- nr 413, av herr *Wallerius m. fl.*;
- nr 414, av herr *Höglund m. fl.*;
- nr 415—417, av herr *Lindskog*;

- nr 418, av herr *Holmdahl m. fl.*;
 nr 419, av herr *Wagnsson*; samt
 nr 420, av herrar *Andrén* och *Engberg*.

Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 421 av herr *Andrén* överlämnades motionen i vad den avsåg ett personligt lönetillägg åt förste vaktmästaren vid universitetsbiblioteket i Uppsala L. E. Lindberg till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos övriga på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

- nr 422 och 423, av herr *Andrén*;
 nr 424, av herrar *Rydén* och *Lindskog*;
 nr 425, av herrar *Bengtsson* i Norup och *Eriksson* i Grängesberg;
 nr 426, av herr *Grapenson*;
 nr 427, av herr *Eriksson* i Grängesberg;
 nr 428, av herrar *Lithander* och *Lövgren* i Nyborg;
 nr 429, av herr *Järte m. fl.*; och
 nr 430, av herr *af Ekenstam*;

till behandling av lagutskott motionen nr 431 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*;

till första särskilda utskottet motionen nr 432 av herr *Sandberg m. fl.*;

till andra särskilda utskottet motionerna:

- nr 433, av herr *Laurén*;
 nr 434, av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*;
 nr 435, av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*;
 nr 436, av herr *Westman m. fl.*;
 nr 437, av herr *Järte*;
 nr 438, av herr *Hage*; och
 nr 439, av herr *Jönsson* i Revinge;

till jordbruksutskottet motionerna:

- nr 440, av herr *Nilsson* i Tånga;
 nr 441, av herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*;
 nr 442, av herr *Lövgren* i Nyborg;
 nr 443, av herr *Brännström m. fl.*; och
 nr 444, av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*; samt

till bankoutskottet motionerna:

- nr 445, av herr *Laurén*;
 nr 446, av herrar *Lindskog* och *Lovén*;
 nr 447, av herr *Lithander*;
 nr 448, av herr *Granath*;
 nr 449, av herr *Eriksson* i Stockholm;
 nr 450, av herrar *Lindskog* och *Lovén*; samt
 nr 451, av herrar *Fjellman* och *Petersson* i Lerbäcksbyn.

§ 4.

Vidare föredrogos vart för sig första lagutskottet utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphörande av kammarrättens domsrätt i vissa mål; och

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Härpå föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående vissa åtgärder till främjande av ökad sparsamhet bland vårt folk; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Till avgörande företogs nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner om utsträckt rätt till användande av s. k. valsedel-försändelse vid vissa kommunala val och vid val till riksdagen.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 86 och 87 i första kammaren av herr *Clemedtson* och nr 127 i andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd, i vilka motioner hemställes,

a) i motionen I: 86, att § 1 i Lag 30 juni 1920 om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid vissa kommunala val samt om behandling av valsedelsförsändelse måtte erhålla följande ändrade lydelse:

*Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valsedel-
försändelse
vid vissa val.*

»Vid val _____
_____ äger rum.

Hindret _____
_____ stadgas.

Den rätt, nu är sagd, tillkommer:

1:o) den _____ militärtjänst;

2:o) den _____ fartyg;

3:o) den _____ konsulat;

4:o) den _____ fyrväsendet;

5:o) den som på grund av kroppslig sjukdom eller svaghet ej utan våda kan vid valtillfället sig inställa.

Rätt att, efter vad ovan sägs, utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel genom försändelse, tillkommer jämväl äkta maka till den, som enligt denna § äger rätt avgiva valsedel genom försändelse, där vid försändelsens anordnande för maken och vid tiden därför kan tagas för visst, att makens hinder gör det omöjligt eller vållar avsevärd svårighet även för henne att vid valtillfället sig inställa»;

b) i motionen I: 87, att samma utsträckning av rätten att avgiva sin röst genom valsedelsförsändelse, som föresloges i ovannämnda motion, jämväl måtte medgivas vid val till riksdagens andra kammare; samt

c) i motionen II: 127, att sådan ändring måtte vidtagas i lagen om val till riksdagen, att röstberättigad boende längre än 5 km. från vallokal ävensom sådan röstberättigad, som icke kunde komma dit annan än sjöledes, skulle äga rätt att genom valsedelsförsändelse till länsstyrelsen avgiva sin röst.

Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valsefels-
försändelse
vid vissa val.

Utskottet hemställde, att

- a) motionen I: 86,
- b) motionen I: 87,
- c) motionen II: 127

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Reservationer hade likväl avgivits

av herrar *Reuterskiöld, Stendahl, Gustafson* i Kasenberg, *Svensson* i Grönvik och *Almquist*, vilka ansett, att utskottet i anledning av de väckta motionerna bort hemställa om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag om lämpliga åtgärder till underlättande av rösträttens utövande; samt

av herr *Jeppsson*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Petersson* i Broaryd: Herr talman, mina herrar! Då jag väckte den motion, som nu behandlats av konstitutionsutskottet i sammanhang med två andra motioner, var jag medveten om att jag här gick emot de principer, som konstitutionsutskottet anlagt på frågor av denna art. Jag trodde dock, att konstitutionsutskottet skulle dela min åsikt, i så måtto att huvudprincipen i en sådan fråga icke finge beskäras genom en del underordnade principer, så att själva huvudprincipen därigenom lede skada. Huvudprincipen härvid är ju, att varje svensk man och kvinna, som uppnått en viss ålder och icke faller under vissa angivna undantagsbestämmelser, äger rätt att avgiva sin röst. Men om man vid sidan av denna huvudprincip skapar vissa underordnade principer av sådan art, att själva huvudprincipen beskäres, så har man ju därmed i sak ingenting vunnit.

Jag vill med detta ha sagt, att sådan rätt, särskilt på landsbygden, som tillkommer svenska män och kvinnor, är i många avseenden rätt illusorisk, då den är förbunden med att man skall tillryggalägga långa vägsträckor under väderleksförhållanden, som ej kunna förutses, när valdagen utsättes. Följden av allt detta blir, och det kan man också utläsa ur statistiken, att valdeltagandet för vårt lands vidkommande är ringa. Vid senaste val, för vilket statistik föreligger, visade det sig, att av 3,222,917 valberättigade män och kvinnor avgåvo 1,747,553 sina röster, under det att 1,475,364 uraktlåto att rösta. Procenttalet är 66 % för män och 47 för kvinnor eller i runt tal en medelprocent av 55 för de röstberättigade.

Jag har för min del under utövandet av mitt riksdagsmannakall ofta här i kammaren och likaså under utskottsarbete hört åberopas folkviljan i detta land. Jag böjer mig gärna och villigt för folkviljan, men det skulle vara mig mycket kärare att böja mig för denna folkvilja, om det vore ett mera allmänt deltagande i valen, så att jag kunde se, att detta verkligen vore Sveriges folkvilja. Man kan under sådana förhållanden icke med fullt fog göra gällande, att detta är folkviljan i landet.

Som en landsbygdens son har jag kännedom om förhållandena där. Det går icke att säga, att vi äro indifferentare eller neutrala och att vi äro lika nöjda, hur det går i det hela taget. Det är ett stort intresse för politiken på landsbygden. Men det är verkligen i vissa fall så, att man där icke kan utöva sin rösträtt. Det har skapats sådana förhållanden genom vallagen, att man stundom icke kan komma fram till vallokalerna och valurnorna. Det är detta jag velat komma till livs, och jag har sökt få fram någon bestämmelse, som gjorde det lättare för landsbygdens folk att utöva sin rösträtt.

Man säger, att ur statistiken kan utläsas, att såväl städer och tätare bebyggda samhällen som landsbygden i övrigt icke visa någon egentlig skillnad, utan valdeltagandet är där ungefär lika stort. Det är det vackraste betyg man enligt mitt förmenande kan giva landsbygdens folk. Om man gör det tankeexperimentet, att man vid nästkommande val bestämde, att de röstberättigade till exempel i Stockholm skulle tillryggalägga minst en halv mil och, för att vara konsekvent, att bilar och spårvagnar drogos in den dagen, så att de röstberättigade ovillkorligen måste gå till vallokalerna, vad tro ni, mina herrar, att det då skulle bli för resultat? Landsbygdens folk går dock så mycket till vallokalerna, att man måste ge dem ett visst erkännande, men de komma dock icke fram i den grad, som vore behöfligt.

Jag ser icke på denna sak som en partifråga, när jag nämner landsbygdens folk, ty vi veta, att det finns olika åskådningar bland landsbygdens befolkning såväl som bland städernas. Detta är absolut ingen partifråga. Jag har nästan väntat mig ett bättre svar på min framställning. Jag hörde här i årets remissdebatt ett anförande av herr Engberg, som i viss mån tilltalade mig — jag tänkte på denna sak redan då. Han yttrade ordagrant så här: »Ni ha, mina herrar, varit med om att ge svenska folket demokratin, ni ha varit med om att göra varje svensk man och kvinna till fullmyndiga medborgare vid valurnorna — och vad är det, som sker på valdagen, då medborgarna gå fram till valurnorna? Jo, då går det fram en rad av suveräna kungar, om uttrycket tillåtes, och den ena är lika mäktig som var och en annan.» — Jag tänkte vid detta tillfälle, att det måtte väl icke vara denne talare och ej heller kammaren i övrigt obekant, att denna suveräna makt utövas under så olika förhållanden. Herr Engberg begagnade här ett litet ord, som jag tog fasta på och som jag fann så betecknande. Det är det lilla ordet »gå fram». Det är just betecknande. Man går fram till valurnorna, men under det att den ena går 100, 200 å 300 meter, går den andra milslånga vägar, många gånger under svåra väderleksförhållanden. Här ligger pudelns kärna. Här måste i detta fall göras någonting, så att det blir full likställighet på demokratins grund.

Nu vet jag, att det är fullständigt hopplöst att yrka bifall till motionen och kanske lika hopplöst att yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, men jag undrar dock, varför vi icke skulle kunna i en fråga som denna föra fram en skrivelse till Kungl. Maj:t om en förutsättningslös utredning för att i någon mån söka få till stånd en förbättring. Utskottet pekar här på att man bör ha många vallokaler. Ja, för mig kvittar det lika, vad som göres. Blott förhållandena i huvudsak bli ändrade. Jag hoppas, att såväl utskottsmajoriteten som reservanterna skulle kunna gå med på en skrivelse till Kungl. Maj:t och begära en utredning i detta ärende, som visst icke är någon liten fråga och icke får bagatelliseras, ty stå vi på demokratins grund och sträva vi fram mot demokratin, då skola vi också giva folket den helt och fullt.

Herr förste vice talman! Jag yrkar bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Jeppsson: Herr förste vice talman! Då jag till detta utskottsutlåtande fogat en reservation, skall jag be att med några få ord få angiva min ställning till dessa frågor.

Det är ju så, att de tre motioner, som avhandlas i utskottsutlåtandet, avse att utsträcka rätten för röstberättigade att insända valsedel till den sammanräknande myndigheten, länsstyrelsen. Vad då först angår de båda motioner från för-

Ang. utsträckt rätt till användande av s. k. valsedelsförsändelse vid vissa val
(Forts.)

*Anq. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
vålsedels-
försändelse
vid vissa val.
(Forts.)*

sta kammaren, som herr Clemedtson väckt, kan jag ansluta mig till den motive- ring, som utskottet presterat för sitt avslagsyrkande på ifrågavarande motioner. Då man däremot kommer till den av herr Petersson i Broaryd avgivna motio- nen, däri han föreslår, att sådana ändringar vidtagas, att röstberättigad, boende längre än 5 kilometer från vallokal, ävenså sådan röstberättigad, som icke kan komma dit annat än sjöledes, må äga rätt att genom vålsedelsförsändelse till länsstyrelsen avgiva sin röst, vill jag gärna erkänna, att i detta sista yrkande ligger något berättigat. Ty det är i alla fall så ute på landsbygden, att många av de röstberättigade ha långa vägar till vallokalerna, och de finnas, som måste bege sig dit sjöledes. Det kan då inträffa, att det på valdagen blir oväder, regn och storm, som omöjliggör för vederbörande att taga sig fram.

Jag skulle därför gärna vilja, att åtgärder vidtoges för att underlätta för dessa röstberättigade att avgiva sina röster. Men jag tror icke, det är skäl att vidare fortsätta på den vägen att bereda vederbörande möjlighet att avgiva sina röster genom vålsedelsförsändelser, såsom herr Petersson i Broaryd föreslagit, utan jag har i stället den tanken, att man skulle kunna åstadkomma en lätnad för de röstberättigade i detta avseende på det sättet, att flera vallokaler anord- nades i större distrikt. Och i sådana distrikt, där man kunde förmoda, att en större eller mindre del av de röstberättigade vid inträffande dåligt väder vore förhindrade att avgiva sina röster, där skulle man kunna ordna med tvenne val- dagar, söndag och måndag eller lördag och söndag eller hur det nu kan vara lämpligt. Man skulle även kunna tänka sig, att i stora valkretsar valnämnder- na ambulerade, så att man hade ett par tre röstuppsamlingsställen, om jag får använda det uttrycket. På det sättet tror jag, att man kan tillmötesgå herr Pe- terssons i Broaryd önskan utan att i större utsträckning, än hittills skett, göra avkall på den principen, att de röstande böra i största möjliga utsträckning av- lämna sina röster personligen.

Jag tror icke, att jag misstager mig, om jag säger, att det inom utskottet också fanns vissa sympatier för denna min tanke, men utskottet ansåg sig i varje fall icke för närvarande kunna taga något steg i den av mig nu antydda rikt- ningen. Därför har jag, herr förste vice talman, reserverat mig. Men det blir ju intet val i år utan först kommande år, och då skulle man ju kunna under loppet av nästa riksdag till exempel hinna taga ett initiativ i denna fråga i den riktning, som jag har antytt.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Sävström: Herr talman! Som herrarna finna av utskottsutlåtandet, är det ju flera krav, som här framföras för att underlätta röstgivningen. Emel- lertid har under den debatt, som nu pågått, frågan endast rört sig om den mo- tion, som herr Petersson i Broaryd väckt, och därför skall jag nu vid detta till- fälle icke ingå i svaromål på de andra spörsmål, som framförts i de andra motioner, som beröras i detta utlåtande.

Herr Petersson i Broaryd föreslår, att sådan ändring vidtages i lagen om val till riksdagen, att röstberättigad, boende längre bort än 5 km. från val- lokal, ävenså sådan röstberättigad, som icke kan komma dit annat än sjöledes, må äga rätt att genom vålsedelsförsändelse till länsstyrelsen avgiva sin röst. och så anholder han, att konstitutionsutskottet ville utarbete förändringar i angivet syfte.

När vi inom utskottet resonerat om denna sak, hava vi nog varit tämligen överens om, att landsbygdens befolkning ändå i viss mån är handikapad, när det gäller att deltaga i ett val. Om det till exempel på valdagen inträffar ogynnsam väderlek, ett häftigt och kanske långvarigt regn, då förstå vi, att det för de människor, som skola gå långa vägar, innebär vissa svårigheter att komma fram till vallokalen. Däremot är det bättre ställt för städernas

befolkning och för dem, som bo på industriplatser, där man i allmänhet har ganska nära till vallokalen. Men att få en ändring i det förhållandet, d. v. s. en ändring till det bättre, genom valedelsförändelser, det vill utskottet icke vara med om, ty därigenom skulle det bli så, att den personliga karaktären vid röstavgivningen skulle komma att försvinna, och vi hålla styvt på att de röstande böra i regel själva avgiva sina röster. De undantag, som gjorts i fråga om vissa grupper, gälla ju endast sådana grupper, som på grund av yrke eller tjänsteutövning vistas utom valdistriktet, och konstitutionsutskottet gick i föl med stor tvekan på den proposition, där det hemställdes om röst-rätt för diplomater. Av den diskussion, som den gången fördes i utskottet, kan man tydligt förstå, att man där icke vill vara med om någon utökning utöver vad som då medgavs.

Nu har emellertid herr Jeppsson i utskottet framfört en tanke på att man skulle kunna förbättra förhållandena därigenom, att man anordnade två valdagar. Är det otur med väderleken, skulle det ju kunna bli regn bägge dagarna, men i varje fall äro ju ändå utsikterna för att det blir bättre väder endera dagen större, d. v. s. utsikterna för att man skall kunna få avgiva sin röst på ett lämpligt sätt utökas, genom att det stadgas två valdagar i stället för en. Detta förslag måste nog i varje fall övertänkas, innan man framlägger det. Sympatier finnas inom utskottet för att förbättra tillståndet, men fråga är, på vad sätt det skall ske. Klart är ju, att genom en utökning av val-distriktens antal har tillståndet på senare tider blivit betydligt bättre än förut. Men i varje fall återstår att söka tänka ut något sätt, huru förbättringar ytterligare skola kunna ske. Därom äro meningarna delade, och så långt ha vi icke kommit, att något verkligt förslag ännu föreligger. Det är möjligt, att vid nästkommande riksdag motionsvis kan framföras något förslag, som i detta hänseende skulle kunna tillfredsställa de anspråk, som framkommit i de behandlade motionerna.

Jag ber, herr talman, att som ärendet nu ligger, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Almquist: Herr förste vice talman! Jag skall till en början be att få giva dem av kammarens ledamöter, som gjort sig beredda på ett kort plenum i dag, den försäkran, att jag icke skall hålla någon lång föreläsning om det föreliggande ämnet. Men då nu å ena sidan utskottets ståndpunkt och å den andra sidan också motionärens och herr Jeppssons ståndpunkter blivit motiverade, har det förefallit mig lämpligt, att också en röst höjes för att motivera den reservation, som avgivits av herr Reuterskiöld och mig m. fl.

Jag vill då i likhet med motionären framhålla, att det förefaller mig alldeles uppenbart, att den allmänna rösträttens princip och idé innebär, att staten bör vidtaga alla nödiga och möjliga tekniska anordningar, som underlätta valdeltagandet. Detta förefaller mig rent av vara en statens skyldighet. Det är likaså uppenbart, att landsbygdens befolkning i många hänseenden är, såsom här har framhållits, ogynnsammare ställd än städernas ifråga om möjlighet till ett effektivt valdeltagande, och särskilt gäller detta de stora delar av vårt land, där kommunikationerna äro bristfälliga. Även utskottet har i själva verket i sitt utlåtande erkänt, att vissa åtgärder för underlättande av valdeltagandet kunna vara behövliga inom områden, där avstånden till vallokalerna äro långa och kommunikationerna bristfälliga, och detta uttalande ber jag att få taga till intäkt för det i reservationen gjorda yrkandet. Kommer härtill, såsom också har framhållits, en otjänlig väderlek i den ena eller andra landsdelen, såsom i höstas inträffade i Bohuslän, blir ju valdeltagandet också ytterligt ringa, och denna landsdel kan icke göra sin röst så hörd i rikets rådslag, som man skulle kunna önska.

Ang. utsträckt rätt till användande av s. k. valedelsförändelse vid vissa val.
(Forts.)

Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valedels-
försändelse
vid vissa val.
(Forts.)

Det har här framkommit ett förslag, som herr Jeppsson talat för och som jag har vissa sympatier för, och man kan ju vid sidan av detta och vid sidan av anordningar, som avse en ökning av antalet vallokaler, tänka sig andra tekniska åtgärder i det avsedda syftet. Det är, förefaller det mig, ett helt komplex av frågor, som förtjäna att utredas av Kungl. Maj:t, och jag kan egentligen icke förstå, att någon av kammarens ledamöter principiellt kan ha något att invända mot en sådan utredning.

Som det framgår av vad jag här har sagt, är det icke egentligen motionärens förslag i vad angår ökande av möjligheterna till valedelsförsändelser, som vunnit mina sympatier, men då diskussionen inom utskottet vidgades till att omfatta hela frågan om ökande av möjligheterna för rösträttens utövande, föll det sig naturligt, att vi reservanter framlade detta förslag, som utmynnar i ett yrkande på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag om lämpliga åtgärder till underlättande av rösträttens utövande, och till denna reservation skall jag, herr talman, be att få yrka bifall.

Herr Björkman: Herr talman! Min företrädare här i talarstolen, professorn, lovade att icke hålla en lång föreläsning, och som domare skall jag lova att icke förlänga sessionen i dag alltför mycket.

Som den siste ärade talaren påpekade, har både här och inom utskottet frågan rört sig såväl om utsträckning av rätten till valedelsförsändelse som om de tekniska möjligheterna för att göra det lättare att rösta. En av de första talarna sade, att den motion, som väl närmast får anses ligga till grund för reservationen, nämligen herr Peterssons i Broaryd, nog skulle komma igen. Jag anser mig då hava rätt att säga några ord i avseende å valedelsförsändelser.

När 1919 års utskott gick in för dessa valedelsförsändelser, sades ifrån, att det var nödvändigt att vänta, tills man fått erfarenhet om huru valedelsförsändelserna gått i lås, innan man utsträckte denna rätt. Hur har det nu visat sig med avseende på valedelsförsändelserna? Jo, att de varit oändligt litet brukade. Vid förra riksdagen, då det var fråga om utsträckning av denna rätt till diplomater och konsulter, var jag betänksam emot en utsträckning, men då jag fann, att denna utsträckning endast innebar en konsekvens av vad som redan gällde, ville jag för min del icke direkt motsätta mig den. Jag gjorde vid det tillfället en liten undersökning i huru stor utsträckning valedelsförsändelser verkligen blivit begagnade. Jag kunde påvisa, att år 1922 hade av c:a 900,000 röstande vid landstingsmannavalen endast 246 använt valedelsförsändelse, i städerna med 200,000 röstande vid elektorsvalen var det 64, som röstade på detta sätt. Jag kan nämna för de ärade reservanterna, som visserligen inte direkt gå inför valedelsförsändelser, men som vilja ha lättnader på det ena och andra området, att t. ex. i Älvsborgs län med 57,000 röstande var det 4, som begagnade valedelsförsändelse, i Göteborgs stad med 37,000 röstande var det 3, och i Kronobergs län med 30,000 röstande var det 2, som använde valedelsförsändelse. Med detta har jag, oaktat reservanterna ju inte direkt gått in för utsträckning av valedelsförsändelserna, men då frågan utlovats skola komma åter, velat visa, hur litet detta institut har blivit begagnat. Man gör nu inte i ordning valedellar, som behöva vara avlämnade först om en eller annan vecka, utan man vill nog försöka invänta valdagen och se efter, om man kan inställa sig vid valurnan eller inte. Detta om detta.

Nu har här föreslagits i reservationen, att riksdagen skall besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om undersökning av åtgärder för underlättande av rösträttens utövande. Men utskottet har ju pekat på de möjligheter som redan finnas, nämligen utökandet av antalet vallokaler, och det är en sak, om vilken man icke vidare behöver skriva till Kungl. Maj:t. Det är redan

varje medborgares i en kommun rättighet att gå in till Konungens befallningshavande och begära utökning av antalet vallokaler. Det är sålunda beroende på det personliga intresset, om någon gör en framställning och säger, att vi ha det så bedrövt i vår kommun, på vår ö i bohuslänska skärgården etc., att distriktet måste delas, så att där blir ett flertal vallokaler. Det finns också andra möjligheter inom lagens ram. Om de timmars valtid, som lagen anger, icke är precis lämpligast, finns det samma möjlighet att begära en ändring i avseende härå.

*Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valsedels-
försändelse
vid vissa val.
(Forts.)*

Här har sagts, att en del tekniska möjligheter böra undersökas. I sådant fall anser jag emellertid, att man också bort i reservationen peka på vilka tekniska möjligheter, som skola undersökas, så att Kungl. Maj:t hade något annat än denna tämligen kortfattade på ingen motion sig grundande reservation att stödja sig på. Jag kan inte se, att man hos Kungl. Maj:t kan begära en undersökning utan att direkt påpeka, vad man vill skall undersökas, och stryka under de brister, som finnas. Det är så obestämt att blott säga »underlättande av rösträttens utövande». En talare har sagt, att det är ett helt komplex av frågor, som här skulle komma fram. Det hade väl då varit lämpligt, innan man avger en skrivelse till Kungl. Maj:t, att stryka under vilka detta komplex delar äro. Det föreligger icke från utskottets sida den ringaste tanke på att icke vilja göra allt för att underlätta möjligheterna för medborgarna både i stad och på land att kunna utöva sin rösträtt. Men huvudsaken är, att man bereder möjlighet för vederbörande att komma till valurnorna, och sådana möjligheter finnas både genom att utnyttja lagens bestämmelser och genom att man på valdagen försöker draga fram så många som möjligt av de sina till valurnorna. Det är där jag tror att skon klämmer, att få bort valröttheten. Det är på agitationens väg man får försöka få fram valmännen till valet. Men om man bereder lättnader med valsedelsförsändelser eller fullmakter för en del åldringar, sjuka och andra, så är fara, att lättnad beredes just dem, som äro mottagliga för påtryckningar på ett helt annat sätt än de, som själva gå fram till valurnorna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Svensson i Grönvik: Herr förste vice talman! Med anledning av vad här förut anförts skall jag be att få säga några ord.

Under den debatt, som förts, är det ingen av utskottets försvarare, inte heller den senaste ärade talaren, som har bestritt, att svårigheter för landsbygdens folk förefinnas att utöva sin rösträtt. Däremot har ifrån dessa talares sida hävdats, att det ej är lämpligt att lösa frågan genom ökat medgivande av valsedelsförsändelser.

Jag vill här först erinra om, att det icke är första gången här i riksdagen, som denna form av rösträttens utövande behandlats. Vid 1919 års riksdag väcktes motioner i ärendet, och till denna riksdags första särskilda utskotts utlåtande äro också fogade reservationer, som gå i samma riktning. Bland annat förekommer sådana från första kammaren av förre statsrådet Clason och från denna kammare av herr Vennerström. Herr Clason säger i sin reservation bland annat, »att han anslutit sig till principen att lämna tillfälle till ingivande av valsedel utan personlig inställelse vid valförrättningen åt väljare, för vilka oöverkomliga hinder föreligga mot sådan inställelse». — Alltså, detta är inte någon ny uppfinning för i år, utan den har blivit behandlad förut i riksdagen.

Utskottet säger nu bland annat, att det inte vill vara med om valsedelsförsändelser, därför att de ge tillfälle till påtryckning på svagare väljare. Men, mina herrar, jag undrar verkligen, om tillfällena till påtryckning och agitation äro större genom att dessa få insända sin valsedelsförsändelse före valet, än då

Ang. utsträckt rätt till användande av s. k. valsedelsförsändelse vid vissa val.

valmännen följas bildligt talat, ända fram till valurnorna med dylika påtryckningar. Jag är av den uppfattningen, att det snarare är tvärtom. Om en person i ensamheten ute i bygderna tänker över sin uppfattning och därefter ger sitt votum, kan han bättre rösta enligt egen uppfattning, än vad som nu i många fall sker. Detta skäl från utskottets sida anser jag inte vara så avgörande, att man därför bör avslå föreliggande hemställan.

(Forts.)

Vad sedan beträffar utskottets pekande på möjligheten att få flera valdistrikt och vallokaler är detta ändå en kostnadsfråga. På många ställen i vårt land, som äro mycket glest bebyggda, finnes det svårigheter att få till stånd en uppdelning i så många valdistrikt, att det blir möjligt för väljarna att få utöva sin rösträtt utan oöverstigliga hinder. Det är alltså en kostnadsfråga, och även när vederbörande inom ett distrikt lägger in ansökan om uppdelning av valdistriktet, tar varje länsstyrelse hänsyn till antalet väljare inom detta distrikt.

Alltså är det alls inte så enkelt, som herr Björkman i Norrköping säger, att inom ramen av nuvarande bestämmelser få denna fråga löst. Det är onekligen ett komplicerat problem, och därför kan i varje fall inte jag förstå, varför icke utskottet och kammaren här skulle kunna gå med på en utredning. Men, säger herr Björkman, då skall man påpeka, vad denna utredning skall avse. Ja, jag vill erkänna att jag har det förtroendet för vederbörande, att när frågan har blivit bragt på tal, de också utreda alla de problem, som därmed har samband, utan att det framhålles några särskilda direktiv från riksdagens sida.

Jag kan inte under sådana förhållanden förstå, varför inte utskottet, då det erkänner förefintligheten av svårigheterna, kan gå med på en skrivelse, och jag undrar, om det inte vore riktigt och rättfärdigt, att andra kammaren gick med på reservationen, till vilken jag, herr förste vice talman, ber att få yrka bifall.

Herr Hamrin: Herr förste vice talman! Jag har velat tillkännagiva, att jag vid en blivande omröstning kommer att avge mitt votum till förmån för reservationen, och jag måste besvara kammaren för att med några ord få motivera min ståndpunkt, då jag röstar på detta sätt.

Jag kan icke ansluta mig till den tankegång, som synes ligga bakom denna reservation, såtillvida att det skulle vara lyckligt att utvidga rätten att sända valsedlar i den utsträckning, som vissa reservanter och de, som anslutit sig till samma mening, ha framhållit under debatten. Men däremot har jag svårt att förstå, att om man ej gör detta, man därför icke heller skulle kunna ansluta sig till reservationen, då densamma ju icke är så avfattad, att den innehåller några som helst antydningar om en sådan utvidgning av rätten till valsedelsförsändelser. Reservationen innehåller i själva verket endast en hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t, med begäran om utredning och förslag om lämpliga åtgärder till underlättande av rösträttens utövande. Det är alltså dessa sistnämnda ord, som jag ber att få understryka, och till vilka jag fullt och helt ansluter mig.

Redan vid början av detta års riksdag umgicks jag med planen att väcka en motion just i samma riktning och som skulle ha kommit att utmynna ungefär i ett sådant förslag, som reservanterna här framkastat. Ty det är ju alldeles uppenbart, att vilken åsikt vi än hysa i politiska ting och hur vi än önska, att ett valresultat måtte komma att se ut, är det ett gemensamt önskemål att få fram till valurnorna så stort antal röstberättigade medborgare som möjligt. Det har redan påpekats, och det kan inte bestridas, att rösträtten de facto är beskuren för en hel del medborgare i detta land. Det finns många, som omöjligt kunna komma fram till valurnorna, i varje fall inte på samma bekväma

sätt och så lätt med avseende på tidsbesparing och annat som andra medborgare.

Nu säger man om detta resonemang, att det ju är alldeles riktigt, men att då kunna de kommunala myndigheterna gå in till vederbörande myndighet och begära anordnande av flera vallokaler. Ja, för all del, visst kan man det, och det känna vi alla till. Men därutinnan vill jag först och främst påpeka, att det är den naturliga tröghetens lag, som gör sig gällande. Det fordras ett mycket livligt och stort intresse från dem, som handha kommunens angelägenheter, för att få till stånd vallokaler i större utsträckning. För en del kommuner är också detta en ren kostnadsfråga, där man tagit hänsyn till rena penningbesparingar, när det gäller att avväga behovet av vallokaler. Jag skulle därför vilja säga, att det skulle vara nyttigt och lyckligt, ja, nödvändigt, att de högre myndigheterna, d. v. s. länsstyrelserna, i god tid före varje val fäste de kommunala myndigheternas uppmärksamhet på att se till, att det blir vallokaler i deras kommuner i så stor utsträckning som möjligt.

Beträffande vidare tillsättandet av valnämnder, så kan det knappast behövas så stora kvalifikationer för de personer, som skola tjänstgöra i dessa valnämnder. Om vi tänka oss en liten by, där det inte finns mer än 50 röstberättigade, torde det väl inte vara så svårt att bland dessa 50 uppleta 3 personer, som kunna sitta i valnämnden, där de ha att granska den lilla delen av kommunens vallängd och se efter, om de som finnas upptagna i denna vallängd äro bosatta inom det geografiska område av kommunen, vars invånare där skola avlämna sina valsedlar. Jag menar, att några större kvalifikationer behövas i detta fall icke ställas på dem, som sitta i en sådan valnämnd.

Herr talman! Jag kan sluta med detta och vad jag förut sade, att jag tar avstånd ifrån den muntliga motiveringen till reservationen i betydande utsträckning, men det hindrar icke mig att ansluta mig till dess yrkande. Och vederbörande kunna icke sväva i någon som helst okunnighet om vad vi, som ansluta oss till denna reservation mena, när vi tala om underlättandet av rösträttens utövande. Där må tagas i övervägande både det ena och andra sättet, och riksdagen skall ju sedan pröva förslagen. Är det så, att vi här i riksdagen inte gå in för att utvidga valsedelsförsändelsernas omfång, må det vara en sak, men vad vi synas vara ense om är, att anordnandet av flera vallokaler är av behovet påkallat.

Jag ber sålunda, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den av herr Reuterskiöld m. fl. avgivna reservationen.

Herr Fast: Herr talman! Jag har vid åtskilliga tillfällen tillkännagivit som min uppfattning, att jag icke vill vara med om att taga ett enda steg till i riktning mot utsträckande av rätten till valsedelsförsändelser. Denna kammar har också manifesterat en liknande vilja vid ett flertal tillfällen.

Jag har blivit synnerligen förvånad över, att inte blott reservanterna, utan även nu senast herr Hamrin, stått upp och yrkat bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, men samtidigt tagit avstånd ifrån varje utsträckande av rätten till valsedelsförsändelser. Jag måste säga, att det är en alldeles ny metod, som man går in för, om man under sådana förhållanden vill skriva till Kungl. Maj:t. Ty vad är det som står i reservationen? Jo, där står helt enkelt, att dessa reservanter ha ansett, att utskottet i anledning av de väckta motionerna borde hemställa om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag om lämpliga åtgärder till underlättande av rösträttens utövande. Här finns sålunda inte ett ord av uppslag, inte ett ords motivering, varför man avlåter denna skrivelse. Då måste man sålunda gå att undersöka, vilket underlag som finnes för skrivelsen. Reservanterna själva hänvisa till motionerna, och man finner i samtliga de här åberopade

*Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valsedels-
försändelse
vid vissa val.
(Forts.)*

Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valedels-
försändelse
vid vissa val.

(Forts.)

tre motionerna icke något annat uppslag än en utsträckning av rätten till valedelsförsändelser; icke blott i likhet med herr Peterssons i Broaryd yrkande om sådan rätt för dem, som äro mera avlägset boende från vallokalen än 5 kilometer, utan även en hel rad av andra fall, där rätt till valedelsförsändelse skulle förekomma. Då tycker jag för min del, att Kungl. Maj:t måste anse, att utredningen i första hand bör omspanna det område, som herrarna här med så stor bestämdhet tagit avstånd ifrån. Jag måste säga, att vill man skriva till Kungl. Maj:t i detta ärende, måste det väckas en motion, som kan ge rikliga uppslag och i varje fall något närmare ange, vad herrarna ytterst vilja, om ni nämligen inte vilja välja de vägar, som här anvisats av motionären. Och skulle man träda in för den motion, som här i andra kammaren tycks ha viss sympatier, måste jag för min del säga, att det finns andra grupper, som kunna vara mera berättigade att bli ihågkomna. Tänk på alla dem, som äro sjuka, som äro lytta, och som gärna skulle vilja tillryggalägga de fem kilometerna men som äro fullständigt förhindrade. Dessa måste, såvitt jag förstår, komma i första rummet, och i detta fall har man ju att tillgå de uppslag i frågan, som finnas i motionerna från första kammaren.

Jag vill slutligen här som min mening säga, att om man på detta område tar ett steg till i samma riktning, är man utan vidare, såvitt jag kan förstå, inne på att fullständigt riva upp gärdet, och man har då endast att taga steget fullt ut till den oinskränkta fullmaktsröstningen, som riksdagen en gång tagit så bestämt avstånd ifrån. Jag vill vidare bekräfta en sak, som herr Jeppsson anförde, nämligen att det inom utskottet fanns mycket starka sympatier för att eventuellt försöka sig fram på de vägar som han i sitt anförande här i kammaren närmare motiverade. Men i likhet med herr Jeppsson måste jag säga, och i den delen tror jag utskottets majoritet delar min uppfattning, att dessa vägar ligga så fullkomligt vid sidan av motionerna, att det naturligtvis är lämpligare, att det väckts särskilda motioner, som närmare ta sikte på de åtgärder, som man vill att riksdagen skall omnämna i sin riksdagsskrivelse. Och under sådana omständigheter skulle ett bifall till reservationen, såvitt jag förstår av den förda debatten, leda till resultat, som icke de vilja vara med om, som anslutit sig till denna reservation.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr förste vice talman! Efter herr Fast's yttrande skall jag begränsa mig till att anföra endast några mycket korta synpunkter.

En av motionärerna, herr Petersson i Broaryd, sade bland annat, att han inte ville förneka, att det visat sig av valstatistiken, att en glest bebyggd landsbygd och tätt bebyggda städer och stadsliknande samhällen kunna uppvisa samma deltagarprocent vid valen, oaktat landsbygdens sämre lottade ställning med större avstånd o. s. v. Och herr Petersson utbrast, att det var ett mycket gott betyg åt landsbygdens folk. Tyvärr kan man dock inte säga, att det är ett gott betyg åt motionärens sätt att argumentera, då han sålunda erkänner, att alla de hinder, som han menar föreligga för landsbygdens befolkning att utöva sin rösträtt, tycks den i verkligheten ha kunnat övervinna ganska gott.

Vidare sade motionären, att om han nog också hade på känn, att de linjer som han ville rekommendera icke äro precis de lyckligaste, så borde man i alla fall göra en ändring. Det påminner om drängen, som, om han icke kunde få höjd lön, tog en sänkt, huvudsaken var, att ändring kom till stånd. Det är icke fråga om bara, att det skall ändras, utan om utgångspunkterna för ändringen äro försvarliga. Därvidlag skulle jag vilja säga både till motionären och till herr Hamrin och till dem, som eventuellt fundera på att gå på reservanternas skrivelseförslag, att det naturligtvis finnes skäl för att ytter-

ligare undersöka, huru särskilt avlägset boende människors valdeltagande skulle kunna underlättas, och, som både herr Fast sade före mig och som herr Jeppsson betonade, hava vi i utskottet både i år och många gånger förr varit inne på den linjen, att man skulle i så fall mycket väl kunna undersöka möjligheten av att till exempel i glest bebodda och vidsträckta kommuner inrätta flera vallokaler eller hava en slags, låt oss säga, ambulerande valnämnd eller ett utsträckt antal valdagar.

Ang. utsträckt rätt till användande av s. k. valedelsförsändelse vid vissa va (Forts.)

Den tanken är mycket mera tilltalande än många andra projekt, och går man in för en så lagd utredning framdeles, slår man ändock vakt om det värdefullaste, nämligen den personliga inställelsen vid valet; men de som fundera på att gå på reservationen observera icke, att de förslag, som motionärerna och reservanterna hava stött, tyckas icke i ett enda fall gå ut på att underlätta valdeltagandet med bibehållande av personlig inställelse vid valet, — och det är dock en synnerligen viktig angelägenhet, — utan här är det bara fråga om att skicka in sina valedelsförsändelser, anordnade på ett så generöst sätt som att t. ex. de som bo på 5 kilometers avstånd skulle få använda sådana. Jag tillhör själv en kommun, där majoriteten i församlingen bor på 5 kilometers avstånd från vallokalen, och jag vill säga rent ut, — vilket spektakel skulle det icke bliva, om socknens stora flertal skulle få använda valedelsförsändelser. Hela den personliga akt som ligger i valdeltagandet skulle fullständigt äventyras.

Jag menar därför, att om man skall skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga, då skall man göra det från helt andra utgångspunkter, än vad motionärerna och nu reservanterna egentligen hava stannat inför. Då skulle man, som andra talare påpekat, komma med en motion, där man särskilt slår vakt om den personliga inställelsen och anger de olika tänkbara vägar, på vilka man kunde underlätta ett personligt inställande vid valet för dem som nu hava svårigheter. Men då detta icke är med ett enda ord omnämnt i någon av motionerna och icke heller av motionärerna själva, skulle ju en riksdagsskrivelse, baserad på sådana motioner, bliva i hög grad missvisande.

Jag vill därför yrka avslag på denna reservation och tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sävström: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Hamrin yttrade sig. Nu hava herrar Fast och Hallén redan svarat på herr Hamrins tal, och jag skall därför inskränka mig till att fråga herr Hamrin: Kan man begära, att konstitutionsutskottet skall hemställa om skrivelse till Kungl. Maj:t om förändringar i de avseenden som motionärerna påyrkat, när det visat sig under debatten, att icke ens reservanterna yrkat på något sådant? Man får ju ändock förutsätta, att ett utskott, som skall behandla ärendet, också tänker sig för vad utskottet gör.

Nu är det visserligen lätt för kammaren att gå på bifall till reservationen, men jag är så fullt övertygad om, som jag står här, att om var och en av herrarna skulle pröva de motioner, som det verkligen är fråga om, skulle ni ingalunda, om ni sutte i utskottet, kunna tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av dessa motioner.

Nu vilja emellertid många av oss vara med om att företaga förändringar på detta område. Är det då så överhängande bråttom, att man icke kan vänta till nästa riksdag att få några motioner eller uppslag i enlighet med den debatt, som nu förts? Låt oss vänta till nästa riksdag och då behandla saken ordentligt! Icke kunna vi skriva till Kungl. Maj:t, när vi själva icke veta vad vi vilja. Det vore ett fattigdomsbevis.

Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valsefels-
örsändelse
vid vissa val.
(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman! En talare under debatten har anført, att jag tidigare haft sympati för en utsträckning av rätten till användande av valsedelsförsändelser. Den uppfattningen är med sanningen överensstämmande, och jag vill erinra om, att inom författningsutskottet 1918, där denna fråga förelåg, hade man vid ett tillfälle rent av fattat beslut om bifall till en sådan framställning, men sedan kom beslutet att upprivas och utskottet hamnade på avslag av hela förslaget. Men om bara denna fråga nu hade förelegat, hade jag utan vidare yrkat bifall till en sådan framställning, då jag anser att det vore alldeles befogat, att de som tillfälligt äro sjuka — jag antar att de råkat ut för en kroppslig skada, brutit benet eller något annat — och därför icke kunna utöva sina medborgerliga rättigheter böra bliva satta i tillfälle därtill, och jag kan i detta avseende icke dela den motivering för avslag, som utskottet har bifogat. Enligt min tanke föreligger det icke något skäl alls för faran att man på sjukhusen, framför allt i de allmänna sjuksalarna, skulle kunna företaga någon obehörig påtryckning av sjuka röstberättigade, som där äro för tillfället inhysta.

Men jag kan tyvärr icke yrka bifall till reservationen av den anledningen, att den bara icke tar upp detta spörsmål utan vidgar framställningen till att i allmänhet gälla lämpliga åtgärder för underlättande av rösträtts utövande. Som jag tolkar denna reservation, så måste i densamma även ligga ett principiellt erkännande av riktigheten av tanken i motionen nr 127, nämligen av herr Petersson i Broaryd, som yrkat på åtgärder för att även de röstberättigade, som bo 5 km. från vallokalen, skulle hava rätt att utöva sin rösträtt genom valsedelförsändelse. Jag vill på denna punkt instämma med utskottet, att detta vore att bryta ned regeln om att man personligen, om man verkligen icke har fullt laga förfall, skall vara framme vid vallokalen. När alltså reservationen innebär principiellt bifall till denna framställning och rekommenderar åtgärder i den riktningen, är det för mig fullkomligt omöjligt att yrka bifall till reservationen, därför att den har en utformning, som är alldeles för vid och som utsträcker området för icke personlig rösträtt alldeles för långt, längre än vad jag för min del kan medverka till.

Skulle man återigen gå in för att i reservationen lägga in en anmodan till regeringen om vidtagande av åtgärder för att anordna flera vallokaler, och det är den sunda naturliga vägen, då vill jag även för min del säga, att reservationen förefaller mig tämligen opåkallad, då en sådan utredning och framställning till Kungl. Maj:t i detta avseende icke är av nöden påkallad. Man behöver för att anordna flera vallokaler icke skriva till Kungl. Maj:t, man behöver icke anordna någon ny utredning alls, ty flera vallokaler kan man få utan en sådan utredning genom framställningar från de olika kommunerna till vederbörande kungl. befallningshavande.

Ehuru jag gillar den motion, som gäller rätt för tillfälligt sjuka att utöva sin rösträtt, kan jag av de anledningar, som jag här motiverat, icke yrka bifall till reservationen i det skick som den nu föreligger.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag redan för fem eller sex år sedan motionerade i denna fråga, skall jag be att få säga några ord.

Sålunda förefaller det mig märkvärdigt, om man icke litet mera vårdade sig om de valmän, som man hade redan på den tiden, åtminstone så att man gav dem något större möjlighet att få avgiva sina röster, innan man skred till den stora utvidgningen av valmanskåren här i landet. Jag fann det icke riktigt vara i sin ordning i det fallet.

Det är ju alldeles klart, att gamla personer mången gång hava synnerligen svårt att förflytta sig så lång väg, som det i många fall är till vallokalen, och den som är sjuk vid tillfället kan helt enkelt icke förflytta sig. Och

då kan man fråga sig, varför skola dessa personer bli bestraffade med att icke få betyda det minsta vid valet, då de icke få avlämna sitt votum. Jag har aldrig kunnat finna det vara varken rättvist eller klokt, och jag står precis på samma ståndpunkt nu som för sex år sedan.

Nu radar man upp en hel massa skäl; man skall ovillkorligen personligen inställa sig vid valurnan. Ja, nog är det huvudlinjen, och nog bör man hålla på den så mycket som möjligt, men det är med denna regel som med alla andra, man skall icke låta den gå till ren överdrift, och det är just det man gör här.

Man stridde så väldigt för att rösträtten skulle utsträckas nära nog i det oändliga här i landet, men sedan kan man lägga märke till, hur ytterst motvillig man är, sedan en reform är genomförd, att taga ut hela konsekvensen av densamma. Måhända kan det finnas på åtskilliga håll det där underförstådda: att det är det bästa att de icke kunna i högre procent som nu är fallet inställa sig vid valurnorna på landsbygden — det är ju så, att man icke kan kasta allt och gå man ur huse och rösta vid ett visst klockslag.

Så säger man: vi skola icke uppmuntra användandet av valsedelsförsändelse, och den ärade talaren från Norrköping hade särskilt lagt märke till att så få begagnade sig därav. Ja, det är nog många saker, som inverkat därhän att det blivit så få, men när man ser det olika procenttalet avgivna röster av röstberättigade på landsbygden gentemot städer och stadsliknande samhällen, då kan man icke komma förbi det faktum, att valutslaget blir missvisande helt enkelt. Och när man stridde så mycket med så vackra ord för att förena stad och land till en valkrets — jag minns särskilt, att jag fick uppbära många hårda ord, när jag beträffande Malmöhus län kom med en annan uppdelning — då förefaller det mig, som om man här från städerna och de stadsliknande samhällena icke borde resa alltför stora hinder gentemot ett underlättande för landsbygdens folk att avgiva sina röster. Jag vill icke säga, att det är egoism av herrarna, vare det långt ifrån mig, men ni hava kanske icke så satt er in i skillnaden mellan förhållandena på landet och i edra centralt belägna orter, där ni hava vallokaler bakom hörnet. Det är ingen större historia med den saken, men det är säkert så, att på landsbygden har verkliga detta behov känts, att en lättnad borde ske.

Då kan man ju säga som den ärade talaren på jönköpingsbänken: Vi behöva blott anordna flera vallokaler och flera valnämnder. Ja, det kan nog ske det där, men det kan dock icke praktiseras i det oändliga på så sätt, och det har även sina olägenheter.

Jag tror, att just som reservanterna här skrivit, att Kungl. Maj:t borde taga denna fråga i övervägande utan några givna direktiv på förhand, är den lämpligaste vägen. Här har ju förekommit mer än en gång motioner i detta ämne, här har förekommit diskussioner förut, det är att märka då, att de som tala för utskottet tyckas tro, att Kungl. Maj:t icke kan läsa mer än de ord, som stå i motionerna. Jag har aldrig trott, att Kungl. Maj:t vore så valhänt, när Kungl. Maj:t fick en fråga att avgöra utan att Kungl. Maj:t såg efter, att den synades från alla sidor. Jag anser det vara en särskild förtjänst hos reservationen, att den lämnar detta alldeles öppet och icke slår fast en viss riktning.

Det är därför, herr förste vice talman, som jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Almquist**: Herr förste vice talman! Jag skulle icke begärt ordet, om icke herr Fast och andra talare, som ställt sig på utskottets sida, hade haft yttranden och utläggningar, som jag icke kan lämna alldeles oemotsagda. Det har gjorts gällande från det hållet, att reservationen icke på ett naturligt

Ang. utsträckt rätt till användande av s. k. valsedelsförsändelse vid vissa val.
(Forts.)

Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valsedels-
ör sändelse
vid vissa val.
(Forts.)

sätt ansluter sig till motionerna, det har uttalats förvåning över, att man från reservanternas krets har ställt sig mycket tveksam, huruvida motionärens yrkande, som han nu för övrigt frånfallit för att förena sig med reservanterna, huruvida detta yrkande vore lämpligt.

Jag vill då för det första framhålla, att diskussionen inom utskottet ju så småningom kommit att omfatta icke bara frågan om valsedelsförsändelse utan frågan i hela dess vidd, frågan huru man skulle underlätta valdeltagandet, och reservationen ansluter sig ganska naturligt till den i utskottet förda diskussionen. Jag vill vidare i anslutning till vad herr Olsson i Kullenbergstorp sade, framhålla, att Kungl. Maj:t naturligtvis, om han får mottaga en skrivelse i ärendet, har att se till innehållet mot bakgrunden av den här i kammaren förda diskussionen, och Kungl. Maj:t kommer utan tvivel att ha protokollet från denna överläggning tillgängligt, liksom det ju icke är ovanligt att man låter en framställning från kommunala församlingar till Kungl. Maj:t åtföljas av det vid överläggningen förda protokollet just för att få den rätta bakgrunden för det framställda yrkandet.

Slutligen ber jag att få framhålla, att reservationen naturligtvis avser att även frågan om valsedelsförsändelse skall underkastas Kungl. Maj:ts prövning och undersökning av sakkunniga, jämte alla andra frågor, som kunna falla under kravet om underlättande av rösträtts utövande.

Jag tror därför, att någon fara icke föreligger, att reservanternas framställning skulle missförstås av Kungl. Maj:t.

Herr **Petersson** i Broaryd: Herr förste vice talman! Jag skall endast tillåta mig säga några ord gent emot herr Hallén.

Herr Hallén yttrade, att han själv är bosatt inom en kommun, där majoriteten av kommunens innevånare bor utom femkilometersgränsen, och han utbrast: »Vilket spektakel skulle det icke bli, om man skulle få använda valsedelsförsändelser på sätt här yrkas!» Jag vill i detta sammanhang påpeka, att jag tror mig hava mig bekant, att i England är det tillåtet med valsedelsförsändelser för alla väljare, och man har icke hört, att där blivit något spektakel av den anledningen. Jag anser därför, att det icke heller i vårt land behöver bli något spektakel av det här.

Så vände sig herr Hallén mot min argumentering, och jag undrar icke på, att han gjorde det, ty han fann den mycket enkel eller, rättare sagt, ärlig, och det kanhända är ovanligt att höra. Jag är ärlig på det sättet, att jag även drar fram motståndarnas skäl för en sak. Jag medgav här, att landsbygdens procentsiffra för valdeltagande icke avsevärt understiger motsvarande siffra för städer och stadsliknande samhällen. Men jag vill i detta fall göra en ändring i min motivering. Jag själv bor inom en kommun, som har 1,500 innevånare; det är mycket vanligt i Småland med sådana kommuner. Inom dessa kommuner finnes i regel icke mer än en vallokal. Undantag förekomma endast i de fall, att där finnes stationssamhällen eller fabrikkssamhällen, som äro tätare befolkade. Då går det mycket lätt att få ytterligare en vallokal. Jag har nu tagit del av flera socknars vallängder efter röstningen och funnit, att just inom den periferi, som ligger på fem kilometers avstånd från vallokalen, har valdeltagandet varit ganska stort, men utanför denna gräns har valdeltagandet varit mycket ringa. Det är detta, som gjort, att jag för min del velat uppdraga denna gräns, ty det har blivit klart för mig, att där ligger en gräns för livligheten i valdeltagandet.

Jag har ingenting vidare att tillägga, än att jag för min del anser, att inga övertygande argument mot min uppfattning i denna fråga framkommit. Här stå konstitutionsutskottets medlemmar mot varandra och förklara högtidligt, den ene att det icke finnes skäl att skriva, den andre att det finnes skäl att

skriva till Kungl. Maj:t. När dessa, som äro sakkunniga i ärendet, tala så, får jag väl vidbliva min uppfattning, att det verkligen finnes skäl för en skrivelse i detta ärende.

Jag ber sålunda att få vidhålla yrkandet om bifall till den av herr Reuter-skiöld m. fl. avgivna reservationen.

Herr Osberg: Herr talman! Jag tror i likhet med flera andra talare, som yttrat sig här, att det är något för snäva lagbestämmelser på detta område. Men jag tror icke, att det innebär någon olycka, om man låter frågan vila till nästa år och då kommer med nya framställningar, som taga upp spörsmålet på ett vidare plan.

Man har i synnerhet på landsbygden erfarit som kännbar den stora orättvisan i att man t. ex. på valsöndagen har vallokaler stängda från klockan 2 till 6, eller den på landsbygden, kan man säga, lämpligaste tiden för avgivande av röster. Jag kan icke se, varför man över huvud skall hava stängt någon tid på dagen. De, som vilja gå till gudstjänsten, hava ju ändå samma möjlighet att deltaga i denna som eljest. Helst skulle jag vilja vara med om, att man anslogte två dagar, en söndag och en annan dag, till valförrättningen och anskaffade tillräckligt med vallokaler. Då tror jag, att ingen skulle kunna påvisa någon oegentlighet.

Jag är, herr talman, rädd för att i allt för stor omfattning utsträcka rätten till dessa valsedelsförsändelser. Jag är rädd för, att det skulle medföra missbruk och mycket trakasseri och trassel över hela linjen. Låt oss få tillräcklig tid och tillräckligt många lokaler för valen, så tror jag, att det hela skall gå bättre i lås.

Jag vill därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman: Herr talman! När jag hade mitt förra anförande, framhöll jag, att man kunde tillgodose möjligheten till lättnader i ifrågavarande avseende även inom den nuvarande lagens ram. Min vän herr Svensson i Grönvik sade, att i avseende på lokalerna är det icke så lätt att få flera sådana, ty Konungens befallningshavande fäster sig bara vid antalet medlemmar i de tilltänkta nya valdistrikten. Jag vill då påpeka, vad lagen i denna del säger. Lagen säger, att om det till följd *av samfärdsförhållanden eller andra orsaker* befinnes lämpligt, att det blir flera valdistrikt, så skall det bliva det.

Sedan säger herr Osberg, att man skall försöka få lämpliga tider. Ja, lämpliga tider på dagen får man, om man går in till Konungens befallningshavande och begär det på någon ort. Det heter i lagen, att där å någon ort andra tider för valets förrättande än de i första stycket av samma paragraf föreskrivna finnas mera lämpliga, så får man komma in till Konungens befallningshavande och begära det. Hans förslag om två dagar för valet har även jag tänkt på, och jag har talat just med landsmän till herr Osberg därom. Men det avböjdes på det bestämdaste. Det ansågs, att detta skulle fördela intresset så mycket och åstadkomma svårigheter i övrigt med avseende på valnämnderna, så att det icke gick för sig.

Jag har endast velat säga dessa ord med avseende på möjligheterna att inom de nuvarande förhållandenas gränser kunna få den önskade ordningen, och jag ber fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr förste vice talman! Jag har icke varit med om detta ärendes behandling inom konstitutionsutskottet, men då jag åhört denna debatt, kan det vara av vikt för mig att få säga min mening i föreliggande ärende. Vi, som bo i »de många milens land», Norrland, hava — om några — känt olägenheterna för valmännen att inställa sig vid vallokalerna. Men jag

Ang. utsträckt rätt till användande av s. k. valsedelsförsändelse vid vissa val.
(Forts.)

Ang. utsträckt
rätt till
användande
av s. k.
valedels-
försändelse
vid vissa val.

(Forts.)

skulle, om jag vid frågans behandling varit med i utskottet, icke kommit till annat resultat än det majoriteten kommit till. Ty, som herr Björkman nyss erinrade om, vi hava i lagen redan bestämmelser, som göra det möjligt att i den mån även vi norrlänningar kunna finna lämpligt underlätta för valmännen att komma till vallokalerna.

Här yttrades nyligen av motionären, att i England gälla bestämmelser om valedelsförsändelser för alla. Ja, om det är lämpligt i England, så tror jag ändå icke, att det är lämpligt hos oss. Det har visat sig vid de val, då bestämmelser om valedelsförsändelse tillämpats, att kassationsprocenten varit rätt betänklig. Och skulle vi få det sättet ytterligare utsträckt, så befarar jag det värsta. Därför är jag alldeles ingen vän av utsträckning av denna rätt, annat än möjligen när det gäller synnerligen ömmande fall, såsom t. ex. för de röstberättigade, som finnas intagna å sjukvårdsanstalter.

Vad som föranledde mig att begära ordet här var herr Almquists yttrande. Det föll sig för honom rätt naturligt, att denna kammars ledamöter kunde rösta för bifall till reservationen, sådan den här föreligger med anledning av de motioner, som i utlåtandet hava behandlats. Men det vore ett nytt och något konstigt sätt av denna kammare. Vi ha tidigare alltid krävt direktiv, bestämda riktlinjer, för regeringen, när vi skrivit i en sak. Här skulle vi, som reservanterna gjort, yttra oss om en detalj, men så tror man, att regeringen, då helt andra saker inläggas i reservationen, skulle utläsa av protokollet för dagens förhandlingar, vad kammaren menar. Jag dristar icke tro, att regeringen i ett sådant här fall skulle vara så mån om att utforska, vad den och den åsyftar. Den håller sig nog mest till det beslut, som kammaren fattat, och detta skulle sannerligen, om vi studera reservationen, vara föga vägledande mot det mål, som en del av dem, som förklarar sig skola rösta för reservationen, verkligen vilja ernå. Ja, det skulle kanske leda flertalet av dem, som rösta för reservationen, dit de icke alls åsyftat.

Ehuru jag är medveten om de svårigheter, som förefinnas vid val, särskilt i glest befolkade delar av Norrland, ber jag därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därpå samt bifall i stället till den av herr Reuterskiöld m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Petersson i Broaryd, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Reuterskiöld m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. utsträckt
motionstid för
vissa
motioner.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om utsträckning av den tid, inom vilken motion i ämne, tillhörande ständigt utskotts behandling, må väckas.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 275, hade herrar *Hage* och *Månsson* i Hagaström hemställt, att riksdagen måtte för sin del såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av § 55 riksdagsordningen.

»Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom femton dagar från riksdags öppnande, dock att motion i grundlagsfråga — — —.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Sävström* och *Fast*, vilka föreslagit, att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av § 55 riksdagsordningen.

»Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom 15 dagar från riksdags öppnande, dock att — — — kammare. I sistnämnda — — — — — avgöras.»

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Hage: Herr talman! Detta utlåtande avser ju en motion, som är väckt av mig och herr Fabian Månsson. I denna påyrka vi en grundlagsändring, som skulle innebära, att den s. k. första motionstiden vid riksdagens början skulle utsträckas från tio till femton dagar. Nu kanske någon tycker, att detta är en ganska liten fråga. Men för min del måste jag säga, att, som jag ser saken, är det en principiellt stor fråga. Det gäller nämligen, huruvida riksdagsmännen, alltså folkets representanter, skola få sig tillerkänd en så lång motionstid, att de få möjlighet att på ett mera ingående sätt studera och sätta sig in i den digra statsverkspropositionen och möjlighet att utarbeta de förslag, vartill denna statsverksproposition kan föranleda. Och för min del måste jag säga, att, när jag samtalat med kamrater här i kammaren om denna fråga, hava de många gånger gjort anmärkning emot, att denna första motionstid vid riksdagens början, tio dagar, är för kort. Man påminner bland annat därom, att under denna tid hålles det konstituerande sammanträden med en massa partigrupper. Arbetet inom dessa partigrupper planlägges då för hela riksdagen. Detta medför, att det blir kanske många och långa sammanträden. Vid denna tid pågår för övrigt även arbete och diskussioner inom en hel del andra grupper, nykterhetsgruppen, jordbrukaregruppen m. fl. Då nu alltså tiden under dessa första tio dagar i mycket stor utsträckning upptages av sådana sammanträden och sådant arbete, kan man bestämt våga det påståendet, att det blir ganska liten tid över för att gå igenom den digra statsverkspropositionen och utarbeta de förslag, som kunna föranledas av denna, ävensom utarbeta andra motioner, som måste väckas vid riks-

Ang. utsträckt
motionstid för
vissa
motioner.
(Forts.)

dagens början. Följden blir för övrigt, som vi alla känna till, att på tionde eller kanske rättare sagt elfte dagen hålles plenum så sent som klockan sju eller åtta eftermiddagen, och då komma ofta en hel del motionärer med andan i halsen och väcka motioner, på vilka de arbetat in i sista ögonblicket för att få dem färdiga. Och många gånger kan man säga, att dessa förslag bära märke av att hava kommit till i hastighetens tecken och under sådana förhållanden, som icke äro tillfredsställande. Det är från den utgångspunkten, som vi hava väckt motion om utsträckning av denna motions-tid. Och därvidlag kan man ha anledning att säga, att när det enligt nu gällande bestämmelser finnes möjlighet att utsträcka tiden för avlämnande av motioner, som väckas med anledning av propositioner under riksdagens lopp, till *tjugu* dagar, och detta gäller propositioner, som till sitt innehåll äro mycket mindre omfattande än den stora statsverkspropositionen, då måste jag säga, att det finnes starka skäl för att utsträcka motionstiden efter denna digra luntas avlämnande till åtminstone *femton* dagar.

Nu har utskottet emellertid sagt, att om man går fram på den vägen, så förlänges riksdagsarbetet. Jag måste för min del säga, att ett sådant påstående kan icke vara riktigt. Ett dylikt påstående skulle väl vila på den uppfattningen, att utskotten icke skulle kunna komma i arbete, förr än denna motionstid gått ut, d. v. s. förr än efter femton dagar, och att sålunda riksdagens samvaro härigenom skulle förlängas med fem dagar. Men även om detta skulle vara fallet, menar jag, att ett sådant argument icke är av sådan innebörd, att det överväger de andra skäl, som enligt min mening kunna anföras för en utsträckning av motionstiden. Men jag vill i detta sammanhang anföras, att det torde nog icke förhålla sig på det sättet, att om motionstiden utsträcker med fem dagar, så skulle icke utskotten kunna börja arbeta förr än ytterligare fem dagar förlidit, och att därigenom hela riksdagsarbetet skulle förlängas med fem dagar. Ty vi veta alla, huru det är med utskottsarbetet. I en del utskott åtminstone måste först förberedas en hel massa utredningsarbete, och detta utredningsarbete kan pågå, även om icke alla de motioner kommit in, som skola behandlas av utskotten. Jag vågar i varje fall hävda den uppfattningen, att en sådan ändring, som vi här föreslagit, icke skulle resultera i en dylik konsekvens, d. v. s. en förlängning av riksdagsarbetet, vilket man påstått ifrån utskottets sida.

Jag måste från den utgångspunkten vidhålla min uppfattning. Och då nu för övrigt två reservanter inom utskottet, herrar Sävström och Fast, med anledning av min motion hava avgivit en reservation, i vilken de tillstyrka mitt förslag, så skall jag med denna korta motivering be att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Bäckström: Herr förste vice talman! Herr Hage har här som motionär helt givet talat för det förslag han framlagt i motionen, vilket behandlas i utskottets utlåtande. Utskottet har dock ganska enhälligt varit av den mening, att någon ändring i motionstidens längd icke skulle vara behövlig.

Herr Hage underströk särskilt, att den digra lunta, som presenteras med statsverkspropositionen, krävde längre tid i början av riksdagstiden för att hinna genomläsas. Ja, det kan ju vara sant, men i allmänhet ha väl riksdagens partier och grupper det så ordnat, att en viss arbetsfördelning äger rum. Ät den eller den anförtros att genomgå särskilda delar av den stora statsverkspropositionen för att utforska, på vilka punkter det för respektive grupper kan vara av betydelse att få framföra sina önskemål. Därför har utskottet ansett, att det ur den synpunkten knappast vore motiverat att gå med på en utsträckning av motionstiden. Herr Hage säger, att det avlämnas många motioner sista motionsdagen, då det gäller att framlägga förslag, som

gå till ständigt utskotts behandling. Ja, det är ju sant. Och även är det sant, vad herr Hage sade, att dessa motioner mången gång bära märke av att hava tillkommit i hastigheten. Men tror herr Hage verkligen, att det skulle bli så stor skillnad, om vi utsträckte denna tid med fem dagar? Jag vågar icke tro det. Ty det är ju så, att nog finns det sådana, som komma på tanken att i sista stund framlägga förslag till ändringar i gällande lagar, och de skola helt visst bliva lika många sista motionsdagen då, och många av dessa motioner skulle även då bära märke av att de tillkommit i hastigheten.

*Ang. utsträckt
motionstid för
vissa
motioner.
(Forts.)*

Utskottsmajoriteten har framhållit, att den motionstid, som nu finnes, har varit tillämplad ända sedan den nuvarande riksdagsordningens tillkomst. Och det märkliga är ju, att man aldrig under denna långa tid har framkommit med något förslag om förlängning av tiden för motioners avlämnande men väl om inknappning av denna tid. Jag tror, att man vid den tid, när bestämelsen tillkom, hade en särskild mening med det och helt visst icke den meningen, att riksdagsarbetet skulle onödigtvis förlängas. Man har ju t. o. m. gått i motsatt riktning inom riksdagen. Man har beskurit motionstiden på en del områden, eller när det gäller grundlagsfrågor och sådana frågor, som tillhöra tillfälligt utskotts behandling. Och i dessa riksdagens beslut tror jag också ligger en mening, och det är, att när man sett, huru riksdagsarbetet undan för undan förlängts, så har man sparat åtminstone en av orsakerna härtill i den omständigheten, att man framburit motioner onödigtvis just därför att man haft en lång tidsfrist.

Nu skulle det ju gälla motioner, som hörde till ständigt utskotts behandling. Men då man i regel, såsom utskottet också framhållit, kan antaga, att man tänker på och förbereder de förslag, som man ämnar frambära i riksdagen redan innan man reser dit, så förstår jag inte, att det skulle behövas en utsträckt motionstid, ty de mogna förslagen äro nog de, som påtänkts i tid.

Jag dristar därför, herr förste vice talman, hemställa om bifall till utskottets förslag i föreliggande utlåtande, då jag tror, att det är väl motiverat. Att herr Hage tror sig kunna försäkra, att riksdagens arbete ej skulle förlängas, om man finge förlängd motionstid — det må vara hans uppfattning och stå för hans räkning. Jag för min del är av en alldeles motsatt uppfattning. Jag tror vi då skulle få märka, att det komme att hopas mera på utskottens bord och att det förberedande arbetet för motionernas behandling i kamrarna bleve väsentligen förlängt.

Herr Sävström: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att, då endast två reservanter äro antecknade vid detta ärende, så finnes ingen möjlighet att få reservationen igenom. Det hindrar ju emellertid icke, att man, när man har en annan uppfattning än utskottet, framför sin åsikt. Det egentliga skälet mot en utsträckning av motionstiden skulle ju vara, såsom utskottet anført, att en förlängning av riksdagsarbetet därigenom kunde inträda. Ja, det är möjligt, att något utskott icke skulle komma i gång förrän efter femton dagar — den saken kan jag icke svara på. Utskottets ordförande har emellertid under hand rådfrågat sig med sekreteraren i statsutskottet för att höra hans mening om denna motion. Han har för sin del svarat, att han trodde icke att härigenom skulle föranledas någon utökning av statsutskottets arbete, vilket utskott torde vara det, som i förevarande fall skulle få mottaga största arbetsbördan. Huruvida denna uppfattning är riktig, kan jag naturligtvis icke avgöra. Vad som förlänger riksdagens arbete tror jag för min del icke är så mycket motionerna utan framför allt regeringens propositioner. Jag vet icke, vilken tid statstjänstemännen börja efter sommarferierna; men när man ser den knippa av propositioner, som avlämnas sista dagen, så förstår man, att

Ang. utsträckt
motionstid för
vissa
motioner.
(Forts.)

de äro tillkomna på sista stadiet; man sköter först de löpande ärendena, och sedermera får man på den tid, som blir över, utarbета de propositioner, som komma vid denna sena tidpunkt.

Och i övrigt är det väl så, om man ger akt på riksdagshandlingarnas omfång, om man går ned till biblioteket och ser efter, hur det var under den första tiden på 60-talet, mäter längden av riksdagshandlingarna på den tiden och därvid gör en jämförelse med de år, som nu senast passerats, att man skall få se, hur riksdagstrycket avsevärt svällt ut under den tid, som gått. Men härför kan motionstiden icke spela någon roll att tala om, utan det är statens alltmör vidgade verksamhet, som i det fallet är avgörande.

Vad nu statsverkspropositionen beträffar, så vore det intressant att veta, huru många av riksdagsmännen, som efter tio dagar äro klara med statsverkspropositionen och ha reda på vad den innehåller, allt under det arbete samtidigt skall pågå med skrivande av motioner i andra ärenden. När man för vissa propositioner kan godtaga en motionstid av tjugu dagar, är det då för mycket att ha femton dagar för statsverkspropositionen?

Jag förstår dock, herr talman, att det icke är någon möjlighet att få förslaget igenom, men jag måste ändå sluta mitt anförande med att yrka bifall till reservationen.

Herr Rydén: Herr talman! Jag var med i den kommitté, som utarbetade förslag till ändringar i motionstid och sådant i syfte att riksdagsarbetet skulle kunna påskyndas; och vid det tillfället gjordes undersökningar om en hel del saker, som sammanhänge med frågan om motionstiden.

Bland alla de förslag, som framkommit och som till sina verkningar skulle leda till en utsträckning av riksdagstiden, tror jag detta förslag skulle vara det mest effektiva; och det är betecknande, att ett sådant förslag aldrig förr än nu blivit väckt. Det var mycket på tal i den kommittén, att man skulle föreslå en begränsning av den förut gällande motionstiden av tio dagar, men det ansåg man sig icke böra ifrågasätta på grund av att statsverkspropositionen var så omfattande. Men går man däremot till en utsträckning av denna allmänna motionstid, så vågar jag påstå, att riksdagen får lika många dagars förlängning som vad denna motionstid utsträcker.

Den som känner människorna, vet nog, att det skall vara en sådan arbetsmyra, som herr Hage och kanske några stycken till, som verkligen komma att använda dessa femton dagar att plöja igenom statsverkspropositionen och riktigt ordentligt genomgranska densamma före motionstidens utgång. Men för den stora mängden riksdagsmän, som kanske inte ha den läggningen, kommer det att ställa sig på det sättet, att man ändock väcker motionerna först sista motionsdagen. Jag är så övertygad som om någonting i världen, att om motionstiden utsträcker till femton dagar, blir det så, att den stora massan av motioner, liksom den nu kommer på tionde dagens kväll, då kommer på femtonde dagens. Det är icke tu tal om den saken, herr Hage, och vad skulle icke detta komma att innebära för de utskott, som ha med huvudtitlarna att göra?

Herr Sävström åberopade vad statsutskottets sekreterare skulle sagt. Jag har dock suttit i statsutskottet mycket länge, ända sedan 1909, och deltagit i arbetet med huvudtitlarna; och jag vill framhålla åtminstone beträffande åttonde huvudtiteln, som tillhör andra avdelningen, att det icke är görligt på grund av mängden av motioner att börja med huvudtiteln förrän motionstiden är ute, så att man vet, vilka motioner och ändringsförslag som kommit. Det händer ibland, att man kan komma upp ända till 70 å 80 motioner på huvudtiteln, och de kunna falla på olika delar av densamma, i början lika väl som i mitten och på slutet. Det tjänar därför ingenting till att börja arbeta med

huvudtiteln, förrän motionstiden är ute och man således vet vad motionerna komma att innehålla.

Det bleve sålunda för ett utskott, som har en stor arbetsbörda, på det sättet, att arbetet med huvudtitlarna finge taga sin början några dagar senare, än vad för närvarande är fallet. Och ofta är det ju så, att det är på arbetstakten i statsutskottet som det beror, när riksdagen kan avslutas; och därför menar jag, att detta förslag, även om jag förstår motionärerna och till fullo är övertygad, att båda två skulle på det mest legitima sätt använda sig av en utsträckt motionstid, med hänsyn till riksdagen i sin helhet skulle vara ett steg stick i stäv mot vad vi syfta till i fråga om begränsning av riksdagstiden.

Jag tror det är en mycket god ordning, som nu gäller, med tio dagar för motion till ständigt utskott, sedan ytterligare tio dagar till tillfälligt utskott, som ju har mindre arbete, och slutligen 40 dagars motionstid till konstitutionsutskottet. Då har ändå riksdagen hela sitt motionsmaterial framlagt efter 40 dagar och riksdagsmännen ha haft tid att använda sig av möjligheten att motionera både till de ständiga och tillfälliga utskotten och i grundlagsfrågor.

Jag instämmer med herr Sävström i detta, att regeringspropositionernas avlämnande naturligtvis i hög grad medverkar till riksdagstidens längd. Eftersom jag var med i den kommitté, som även föreslog denna propositionstid av 70 dagar, så kan jag nämna, att man tänkte sig nog, det regeringarna skulle försöka att lämna in sina propositioner tämligen kontinuerligt från riksdagens början och till propositionstidens slut; man tänkte sig sålunda, att regeringarna icke skulle göra såsom de enskilda riksdagsmännen, samla allt på hög till slutet, så att det då kommer en så förfärlig massa såsom skett t. ex. i år. Om det tillåtes, vill jag säga, att justitiedepartementet förfarit utomordentligt praktiskt och bra med hänsyn till riksdagsarbetet; propositionerna ha kommit hela tiden eftersom de blivit färdiga. Men från vissa andra departement har ingenting kommit under mellantiden från statsverkspropositionens avlämnande och fram till propositionstidens slut. Detta bör icke vara nödvändigt, och jag tillåter mig att från denna plats göra en hänvändelse till medlemmarna av regeringen att i detta avseende tänka på önskvärldheten av, att riksdagen får sitt arbetsmaterial så fort som möjligt och utan onödigt uppskov.

Då det alltså, herr talman, är min mening, att denna motion går helt stick i stäv mot allt arbete för att försöka begränsa riksdagstiden och då jag är övertygad om, att detta förslag, om det bifölles, ovillkorligen skulle leda till en förlängning av riksdagstiden, måste jag på det allra bestämdaste yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr andre vice talmannen *Nilsson*.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå, att ett bifall till motionen skulle draga med sig sådana konsekvenser, som särskilt herr Rydén här framhållit. Det gäller ju endast en så liten utsträckning som *fem* dagar, sålunda icke tio dagar eller femton dagar, och fem dagar måste man väl säga vara en mycket ringa tid av de 4 1/2 månader eller t. o. m. något över denna tid, som riksdagen plär vara samlad.

Alltså har jag svårt att tro på detta tal, att en så liten utsträckning av motionstiden verkligen kunde dra med sig sådana även från min utgångspunkt icke önskade konsekvenser, vilka som sagt, särskilt herr Rydén ställt i utsikt. Vad i synnerhet de icke anslagsbeviljande utskotten beträffar — jag tänker därvid på lagutskottet och delvis på jordbruksutskottet — förhåller det sig så, att i början på riksdagen förelägges det dem en hel del förslag, som skola utredas och som skola skickas till vederbörande departement, och det förfly-

*Ang. utsträckt
motionstid för
vissa
motioner.
(Forts.)*

Ang. utsträckt
motionstid för
vissa
motioner.
(Forts.)

ter en ganska lång tid, innan dessa utskott komma i arbete, även med de bestämmelser, som för närvarande råda. Från statsutskottet kommer det under den första tiden in till riksdagen endast små huvudtitlar, där i allmänhet meningarna icke äro så delade rörande vad som skall beviljas eller ej. Jag är övertygad om, att man kan börja bearbeta dessa huvudtitlar i förväg utan att avvakta motionstidens utgång. Jag vet för övrigt, att i en del utskott går man till väga på det sättet, då det gäller vissa propositioner.

Men även om det skulle vara så, att motionstidens förlängning åstadkomme en så kraftig verkan, som herr Rydén framhållit, så vågar jag likväl påstå, att den principiella synpunkten, att riksdagsmän böra tillerkännas tillräcklig tid att sätta sig in i frågorna, har en sådan tyngd, att den övertägar intresset av, att icke riksdagen nödgas vara samlad fem dagar längre än nu är fallet.

Herr Bäckström nämnde, att man haft en motionstid av tio dagar alltsedan det nuvarande statsskicket's tillkomst. Ja, detta är, såsom herr Sävström framhöll, en omständighet, som snarare talar för förlängning av motionstiden än motsatsen. Man kan nämligen säga, att kunde man reda sig med tio dagar på den tiden, då riksdagsarbetet var så föga omfattande, då finns det all anledning i världen att, om man ser på saken rent matematiskt, nu öfka motions-tiden till tjugu eller tjugufem dagar. Man behöver endast se på riksdagshandlingarnas omfång här nere i biblioteket för att finna vilken oerhörd skillnad som föreligger mellan riksdagsarbetets omfattning på den tiden och nu för tiden.

Herr Bäckström yttrade vidare, att man borde förbereda sina motioner på förhand och helst ha dem färdiga, när man kommer upp till riksdagen. Ja, det skulle vara skönt, om detta vore möjligt, men det är ju så, att vi litet var ha vår borgerliga näring att sköta. Vi ha dessutom kommunala uppdrag att ombesörja och alla möjliga andra saker att tänka på. Dessutom är det icke säkert, att man på alla håll ute i landsbygden har tillgång till bibliotek, där man kan läsa igenom det riksdagstryck m. m., som behöves för att man skall kunna känna till en viss frågas förbehandling m. m.

Slutligen skulle jag vilja vända mig mot herr Bäckströms argumentering därom, att vi inte skulle få bättre utarbetade motioner, även om motionstiden förlängdes med fem dagar. Jo, det tror jag skulle bli fallet. Nu förhåller det sig ju så, som jag förut framhållit, att under de tio första dagarna av riksdagen infalla de stora sammanträdena i alla möjliga partigrupper och sammanslutningar, och det är då som de stora diskussionerna äga rum och riksdagsmännen äro särskilt upptagna. Efter den tiden börjar det bli litet lugnare, och därför skulle tillkomsten av ytterligare fem dagars motionstid bereda riksdagens ledamöter stora möjligheter att genomläsa statsverkspropositionen och utarbeta motioner.

Herr talman! Jag ber att från dessa utgångspunkter få vidbliva mitt yrkande.

Emellertid säger jag liksom herr Sävström, att det icke torde finnas stora utsikter att nu få igenom något beslut i den riktning vi önska, men, trots detta, yrkar jag ännu en gång bifall till reservationen.

Herr Fast: Herr talman! Jag vill blott framhålla, att sympatierna inom utskottet för förlängning av motionstiden särskilt i vad angår statsverkspropositionen ha icke varit så ringa som framgår av det obetydliga antalet reservationer i utskottet. Man har mycket allvarligt diskuterat förslaget om samma motionstid till ständiga som till tillfälliga utskott. Herr Rydén's uppfattning, att det är en alldeles utmärkt anordning med tio dagars motionstid för ärenden som gå till de ständiga utskotten och tjugu dagar för dem som höra till de tillfälliga, torde icke allmänt delas i riksdagskretsar. Allra helst sedan vår ärade talman i år gjorde sitt uttalande vid sidan av protokollet, torde det också bli

rätt svårt för enskilda motionärer att avgöra, huruvida en motion är av beskaffenhet att bära remitteras till ständigt eller tillfälligt utskott, så mycket mera som den saken i hög grad beror på huru utskottens arbetsbörda är uppdelad.

Det torde vara bekant, att herr Sävström och jag, som reserverat oss i denna fråga, tillhöra icke dem som motionera mycket. Vi äro blygsamma i det fallet och torde sålunda icke ha något personligt intresse av att få motionstiden utökad — vi ha försökt att i all stillhet fylla vårt riksdagskall ändå. Vi anse det emellertid orimligt att vidhålla en motionstid, som sattes vid det tillfälle, då riksdagens arbetsbörda var ungefär fjärdedelen så stor som den för närvarande är. Jag tror dessutom, att det argument, som ständigt återkommer och som går ut på den fruktansvärda olycka, som skulle inträffa, om riksdagen finge vara samlad litet längre, har sitt upphov just från det håll, där man menar, att det är en olycka att riksdagen någonsin är samlad. Jag finner det ändå vara en större riksangelägenhet, att det material, som överlämnas till riksdagen, blir prövat på ett ansvarsfullt sätt och att de ledamöter, som vilja motionera i ett ärende få tid att göra detta så omsorgsfullt som möjligt, än att riksdagen åtskiljes några dagar tidigare. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. utsträckt motionstid för vissa motioner.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Herr Fast var icke med i riksdagen på den tiden, då frågan om riksdagarnas längd var på ett helt annat sätt aktuell än för närvarande. De som sutto i riksdagen före 1917 års lagändring i detta avseende ha nog ganska starkt minne av att frågan, huruvida riksdagen kan sluta något så när i tid, är en mycket vital fråga. Jag har den uppfattningen — jag utvecklade det i en reservation till 1916 års kommittébetänkande — att det i tidernas längd måste bli nödvändigt att gå in för en kort höstsession på ett par veckor, under vilken tid man kunde få statsverkspropositionen och motionerna och sålunda hela arbetsmaterialet bleve tillgängligt. Sedan komme julferierna och i början på nyåret kunde därefter riksdagen taga upp arbetet under högtryck och så sluta tidigt på våren. Det har emellertid hittills icke trängt in i allmänna medvetandet, att man måste gå in för den linjen, och så länge detta icke skett, vet var människa, att det medför mycket betydande olägenheter för stora medborgargrupper för varje dag som riksdagen utsträcker över de första dagarna av maj — så snart vi äro inne i juni månad betyder varenda dag stora uppoffringar för våra jordbrukare m. fl. Därför menar jag, att det är en viktigare sak att sluta riksdagen i tid — så länge vi ha vär-session — än att en eller annan riksdagsman icke får sin önskan om femton dagars motionstid tillfredsställd. Från min riksdagserfarenhet kan jag icke heller minnas något fall, där det visat sig medföra några verkliga olägenheter att ha tio dagars motionstid. De flesta, som äro trägna och intresserade motionärer, förbereda sig litet i förväg, och det finns så många, som under de tio dagarna efter statsverkspropositionens framläggande komma med nya uppslag, att det aldrig är brist på motioner. Det föreligger således intet behov av att motionstiden utsträcker till femton dagar; vi ha alldeles tillräckligt av de motioner, som framkomma för närvarande. Jag hemställer därför, att kammaren förbliver vid den goda ordning, som nu gäller.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att vid val av supple-

anter för landstingsmän utse personliga suppleanter biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde tisdagen den 21 i denna månad ämnade besvara herr Lithanders interpellation angående statens järnvägars kostnader för utbildningen av vissa trafikelever samt dessa elevers framtidsutsikter.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet

nr 114, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 115, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd; samt

från bevillningsutskottet

nr 116, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å grammofoner m. m.; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

§ 11.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 48, i anledning av riksdagens år 1924 församlade revisorers berättelse, angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 januari—30 juni 1923;

nr 49, i anledning av riksdagens år 1924 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande av beskickningshus i Washington;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillbyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1925—1926 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt biskoparna i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist, m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnadsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med tillkännagivande att en i

statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning angående tillbyggnadsarbeten å serafimerlasarettet icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Lunds stad av vissa byggnader å förutvarande tomten för folkskoleseminariet i Lund m. m.;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av viss del av folkskoleseminariets i Karlstad tomtområde mot annan mark;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av fortsättningsskola med endast en årskurs; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för iordningställande av trädgården vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer;

nr 32, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Konungen angående utsträckt pensionsrätt för befattningshavare inom fattigvård och barnavård;

nr 33, i anledning av särskilda utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar rörande pensioner åt dels vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer, dels ock efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer; och

nr 34, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

första lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående obligatorisk ansvarsförsäkring för motorfordon m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring dels ock fyra i ämnet väckta motioner;

nr 20, i anledning av väckt motion om ändring av 1 § i lagen den 25 april 1919 angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärg å arbetarna m. m.;

nr 21, i anledning av väckt motion med förslag till vissa bestämmelser i fråga om minderårigas användande vid skogs- och flottningsarbete;

nr 22, i anledning av väckta motioner om ändring i bestämmelserna rörande rösträtt å flottningsstämma; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten stor-skiftade delarna av Kopparbergs län.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Löfgren* i Stockholm under 10 dagar fr. o. m. denna dag och
» *Weijne* » 2 » » den 20 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.